

... Ἀπὸ τὴν Ποντιακὴ λαογραφία ...

... Σ Η Μ Α ...

Ο.- Τὰ σουμάδια, οἱ ἀρραβῶνες. Ποιὰ εἶναι ἡ διαδικασία τοὺς σύμφωνα μέ σχετικὸ ποντιακὸ ἔθιμο. - Τὴν ἐκπομπή αὐτὴ γράφει καὶ ἐπιμελεῖται ὁ Στάθης Εὐσταθιάδης. Στὴ λύρα ὁ Γιώργος Κουσίδης καὶ ὁ Γιωργούλης Κουγιουμτζίδης.

... τὸ σῆμα σβῆνει ...

Ο.- Ὅροσημο φωτεινὸ οἱ ἀρραβῶνες ἀνάμεσα στὴν νέα καὶ στὸν νέο. Εξχωρίζονται πιά καὶ οἱ δύο τοὺς ἀπὸ τὰ ἄλλα κορίτσια καὶ παληkiάρια τοῦ χωριοῦ. Στούς ἀρραβωνιασμένους μπαίνει ἓνα σημάδι διακριτικὸ, σημάδι. Νὰ γιατί σύμφωνα μέ τὴν ποντιακὴ διάλεκτο οἱ ἀρραβῶνες ὀνομάζονται σ ο υ μ ᾶ δ ι α, γεγονός σημαδιακὸ, σπουδαῖο.

Ἄς δοῦμε ὅμως τὴν διαδικασία τῶν ἀρραβῶνων σύμφωνα μέ τὸ σχετικὸ ποντιακὸ ἔθιμο.

Τὰ σκιρτήματα τῆς καρδιάς τῆς νέας καὶ τοῦ νέου συνήθως προηγούνται ἀπὸ τὴν ἡμέρα τῶν ἀρραβῶνων. Τὸ αἶσθημα μπορεῖ νὰ εἶναι ἐντελῶς αὐθόρμητο, μπορεῖ ὅμως καὶ νὰ μεσολάβησε καμμιὰ προξενιά. Πάντως στὸν Πόντο δέν μεσολαβοῦσε καμμιὰ συναλλαγή οικονομικῆς φύσεως. Τὰ ἡθικὰ προσόντα, ἡ ἀξιοσύνη, τὸ ὄνομα τῆς ξανουσμένης γενιάς, αὐτοὶ οἱ παράγοντες εἶχαν σημασία.

Ἀφοῦ γινόταν οἱ συνεννοήσεις ἀν ἀμεσα στὶς οἰκογένειες τοῦ νέου καὶ τῆς νέας, πού ἀποτελοῦσαν τὴν προπαρασκευὴ τῶν ἀρραβῶνων, καθοριζόταν ἡ ἡμέρα γιὰ τὴν ἐπίσημη τέλεση τοῦ ἔθιμου.

Οἱ ἀρραβῶνες, ὅπως στὸν Πόντο ἔτσι καὶ στὰ σημερινὰ ποντιακὰ χωριά, γίνονται στὸ σπῖτι τῆς κοπέλας. Ὁ γαμπρός θὰ ξεκινήσῃ μέ τὴν συντροφιά του μέ τρόπο ἐπίσημο γιὰ τὸ σπῖτι τῆς ἀγαπημένης του.

... Λ Υ Ρ Α (ὑπόκριση) ...

Σὲ ὅλη τὴ διαδρομὴ ἡ παρέα τοῦ γαμπροῦ τραγουδοῦ. Ἡ ἀτμόσφαιρά εἶναι εὐθυμῇ.

... Λ Υ Ρ - Τ Ρ Α Γ ...

Χαῖτέστ' ἄς πᾶμε παιδία, τώρα περμέν' ἡ κἀλη
ἀτέ ἐξέβεν ὀξινὰ περμέν' τό παλληkiάρι

... ἡ λύρα σταματᾷ ...

Ο.- Ἡ παρέα τοῦ γαμπροῦ βρῖσκεται τώρα μπροστὰ στὸ σπῖτι τῆς κόρης

πού πρόκειται νά ἀρραβωνιασθῇ. Εἶναι πολύ χαρακτηριστικό τό ἐπεισόδιο, πού θά ἐπακολουθήσῃ.

Ὁ ἀρμόδιος ἀπό τήν πλευρά τοῦ ὑποψηφίου γαμπροῦ καί ὁ ἐπίδοξ ἀρμόδιος ἀπό τήν πλευρά τῆς ἐκλεκτῆς του, θά κάνουν ἕνα διάλογο εἰκο- νικό, γεμᾶτο ὅμως ἔννοια, συμβολισμό καί μέ τρόπο ἀλληγορικό.....

Α.- Καλημέρα σου, καλημέρα σου.....

Γ.- Καλημέρα, καλημέρα, ἄμαν ἐσεῖν ποῖος εἴστεν; Ἀπ' ὅθεν ἔρχουστεν καί ποῦ πᾶτεν;

Α.- Εἰν' εἶμες, ξέν'. Ἐρρούξαμε σό χωρίον ἐσούν ξέν'. Ἐχάσαμε ἕνα ἑ- μορφον περιστερόπον καί ἀρεύομ' ἄτο. Κακοί ἀνθρώπ' 'κ' εἶμες. Χριστιανοί εἶμες, χριστιανοί.....

Γ.- Ἀλόν, ἄμαν ἀδᾷ σ' ἐμέτερον τήν πόρταν γιατί ἔρθετεν;

Α.- Ἐμαθά με πώς τό περιστερόπον ἐμουν ἐπέταξεν καί ἔρθεν ἐσέβεν ἀδᾷ σ' ἐσέτερον τ' ὁσπίτ'.

Γ.- Κι' ἀέτς ἄν ἔν καί ἀφοῦ εἴστεν καλοί ἀνθρώπ', χριστιανοί, ἐλάτε, ἐμπᾶτε ἀπές', τερέστεν ὁλοδρα, ἐμεῖς ἔχομε κάποσα περιστερόπα, τερέστεν καί ἄν ἀπές' σ' ἄτά εὐρίσται καί τ' ἐσέτερον, ἐπάρτε ἄτο καί δεβᾶτεν.

- Ὁ τρόπος τῆς ὁμιλίας σικωπτικός, τά λόγια συμβολικά. Δῆθεν χάθηκε ἕνα περιστέρι καί τό φαίνουν, ἐνῶ πρόκειται γιά τήν κόρη, τήν ἐκλεκτή τοῦ ἐρωτευμένου νέου.

Μετά ἀπό τό ἐπεισόδιο αὐτό, ἡ παρέα τοῦ γαμπροῦ μπαίνει στό σπι- τι τῆς ὑποψηφίας νύφης. Ὁ σικωπτικός διάλογος συνεχίζεται, δῆθεν φαίνουν τό περιστεράκι, ἐκεῖνο εἶναι, ὄχι δέν εἶναι, τό ἄλλο εἶναι, νάτο κλπ.

. Λ Υ Ρ Α (ὑπόκριση)

Ἐπὶ τέλους βρίσκουν τό περιστέρι, τήν κοπέλα, πού θά ἀρραβωνιασθῇ. Ἐνθουσιασμός, ἐπευφημίες, γέλια, φωνές.....

Ἀκολοθοῦν κεράσματα. Κερνᾷ πρῶτα αὐτή πού θά ἀρραβωνιασθῇ. Δέχε- ται τίς πιό καλές εὐχές ὅλων. Καί ἔρχεται ἡ ὥρα ἡ κρίσιμη. Σταματᾷ ὁλος ὁ θόρυβος.

. ἡ λύρα σταματᾷ

Εἶναι ἡ στιγμή, πού θάβάλουν τίς βέρες, τά δαχτυλίδια, ὁ νέος καί ἡ νέα. Ἐδῶ πρέπει νά σημειώσωμε τά ἐξῆς:

Στόν Πόντο παρευρίσκειτο στούς ἀρραβῶνες καί παπᾶς. Ἱερολογοῦσε ὁ ἱερέας τήν μνηστεία. Ἵσως βέβαια νά ὑπῆρχαν καί περιοχές στόν Πόν- το, ὅπου ἡ παρρυσία τοῦ παπᾶ στήν τελετή τῶν ἀρραβῶνων δέν ἦταν ἀπα- ραίτητη. Πάντως ἡ ἱερολόγηση τῆς μνηστείας ἦταν ὁ κανόνας.

Ἡ ἱερολόγηση τῆς μνηστείας ἔδινε ἱερότητα στόν δεσμό τοῦτο.

Ο θρησκευτικός αυτός χαρακτήρας της μνηστείας χάνεται στα βάθη των αιώνων. Αποτελούσε απaráβατο έγγραφο κανόνα δικαίου και επομένως οι δύο άρραβωνιασμένοι δέν μπορούσαν εύκολα νά χωρίσουν, γιατί θά παρέβαιναν πρώτα πρώτα ιερό κανόνα της Έκκλησίας κι έπειτα αύστηρά τηρούμενο έθιμο.

Έπειδή όμως ή δύναμη της πραγματικότητας είναι κάποτε πάρα πολύ ισχυρή, ή δύναμη της θρησκείας νά κρατήση άδιάσπαστο τόν δεσμό της μνηστείας έξασθενοῦσε σιγά-σιγά. Έτσι γιά νά μή θιγῇ τό γόητρο της Έκκλησίας, έκρίθη από τήν κοινωνία και ισχύει σήμερα σάν κανόνας, ότι ή παρουσία του παπᾶ κατά τήν τέλεση της μνηστείας, πιά σωστά κατά τήν & σύναψη της μνηστείας, δέν είναι καθόλου άπαραίτητη. Στόν Πόντο, όπως είπαμε, ήταν άπαραίτητη.

Πρέπει νά σημειώσωμε, ότι ή μνηστεία ως θρησκευτικός δεσμός ισχύει και σήμερα και τελείται λίγα λεπτά πριν από τήν ιερολογία του γάμου. Αποτελεί κατά κάποιο τρόπο τό πρώτο στάδιο της ιερολογήσεως του γάμου. Άρραβωνίζεται ο δούλος του θεού τάδε, λέει ο ιερέας, τήν δούλην του θεού κλπ. Αλλά ή μνηστεία στην πραγματικότητα συνάπτεται σέ προγενέστερο χρόνο. Είναι νομικός δεσμός. Είναι σύμβαση περί μέλλοντος γάμου, όπως ορίζεται στόν Αστικό μας Κώδικα, άρθρο 1346.

Αλλά ως έρθουμε στην ιερή στιγμή, πού μπαίνουν οι βέρες. Θά τίς βάλλη ο νουνός του παιδιού. Αυτός πού βάπτισε τό παλληκαρι, αυτός και θά τό άρραβωνιάση, αυτός επίσης θά τό στεφανώση. Απευθύνεται λοιπόν στους γονείς του κοριτσιού και λέει:

Α.- Συμπέθεροι, έσεῖν έγέννησέ τεν και άνέθρεφέ τεν. Εμεῖς πα θά έφτάμε ότι πρέπ'. Νά μή έχετєν τήν άνάγκην άτς. Όπως τό παιδί έμουγ, άέτς κι άτέυ.

Η στιγμή είναι συγκινητική. Όλοι δίνουν εύχές, ενώ τά συμπεθέρια εύχαριστοῦν και άνταποδίδουν τίς εύχές.

Γ.- Εύχαριστοῦμε και άν ποτε και σ' έσέτερα τ' άρχοντόπουλα.

. Λ Υ Ρ Α (ύπόκρουση)

Έπακολουθεῖ γλέντι, τραγούδια, χοροί. Η διασκέδαση θά κρατήση κάμπορες ώρες. Στο τέλος, μέ τρόπο, πάλι σιωπτικός, υπενθυμίζεται πρὸς τήν πλευρά του άρραβωνιασμένου παλληκαριού, ότι τούς περιμένουν γρήγορα γιά τήν στέψη.

. Λ Υ Ρ - ΤΡΑΓ

Ο.- Ακούστε πάρα σκοπούς και τραγούδια από διάφορες περιοχές του Πόντου.

Και πρώτα ένα όμορφο ποντιακό είδυλιακό τραγούδι.- "Έτερον κι ή

Αυγερή.

..... ΛΥΡ - ΤΡΑΓ 23-5-1966

Ο.-

Καί τώρα ή τακτική αφιέρωση τής έκπομπής μας πρὸς τὰ ξενιτεμένα μας ἀδέλφια. Τὸ τραγούδι, πούν θά μεταδώσαμε ἀμέσως, τὸ ἀφιερώνουν οἱ Χαράλαμπος καί Μηλιὰ Θεοδωρίδου ἀπὸ τήν Δυτική Γερμανία στούς γονεῖς καί τ' ἀδέλφια τους στήν Δραπετσῶνα Πειραιῶς, ἡ οἰκογένεια Γιώργου Σταυριανίδη ἀπὸ τήν Νεάπολη Θεσσαλονίκης στήν οἰκογένεια Ἰωάννου Σταυριανίδη στήν Ἀθήνα, Στυλιανὸς Κοντογιαννίδης, Ὑποδιοίκηση Χωροφυλακῆς Ζαγκλιβερίου στούς δικούς του στήν Σταυρούπολη Εἰάνθης, ὁ Ἀστέριος Νῶκος, Πρόεδρος Δημοτικοῦ Συμβουλίου Λαγναδᾶ, στούς Κωνσταντῖνο καί Χρυσάνθη Παπαδοπούλου στήν Ἀθήνα, Προκόπης Προκοπίδης στὸν Ἀβραάμ Κοντοζῆδη στήν Ραχῶνα Γιαννιτσῶν καί Κώστας Παπαγερίδης ἀπὸ τήν Δυτική Γερμανία στὸν γαμπρὸς του Γιώργο Πετρίδη στήν Θεσσαλονίκη.

..... ΛΥΡ - ΤΡΑΓ 23-5-1966

Ο.-

Ἀκολούθοῦν τρεῖς σκοποί.

..... ΛΥΡ - ΤΡΑΓ 23-5-1966

Ο.-

Ἡ έκπομπή μας τελεῖωσε.

..... Σ Η Μ Δ 23-5-1966

Εἴμαστε κοντά σας κάθε Σάββατο αὐτὴ τὴν ὥρα, 5 καί μισή τὸ ἀπόγευμα ἀπὸ τὸν Στρατιωτικὸ ραδιοφωνικὸ σταθμὸ Θεσσαλονίκης. Κεῖβενο Στάθη Εὐσταθιάδης. Στὴ λύρα ὁ Γιώργος Κουσίδης καί ὁ Γιωργούλης Κουγιουμτζίδης.

..... τὸ σῆμα σβῆνει 23-5-1966

Οἱ ἀρραβῶνες, ὅπως εἶναι ἰσχυρὸ καὶ σὲ αὐτὴν ποντιακὴ χωριά, γίνονται σὲ οὐκίτι τῆς κοπέλας. Ὁ γαμπρὸς θά ἐκτελέσῃ μὲ τὴν συντροφίαν του μὲ τὸδε ἐπίσημο γιὰ τὸ οὐκίτι τῆς ἀγάπης τῆς του.

..... Λ Ξ Ρ (ὁπότε) 23-5-1966

Σὲ ἄλλή τὴν ἐκδόσιν ἡ καρὸν τοῦ γαμπροῦ τραγουδοῦ. Ἡ ἀτιμωμένη εἶναι εὐθυσία.

..... ΛΥΡ - ΤΡΑΓ 23-5-1966

Χαίρετ' ὅς πᾶμε πάλιν, τώρα παρὲν ἡ πόλη ἀπὸ τὸν ὁρὸν ὁρᾷ παρὲν τὸ πάλαι ποτε.

..... ἡ λύρα σταματᾷ 23-5-1966

Ἡ καρὸν τοῦ γαμπροῦ ἀρραβωνεῖται τώρα μπροστὶ σὲ οὐκίτι τῆς κοπέλας.